

Adam Strzelec

dr, Krakowska Akademia im. Andrzeja Frycza Modrzewskiego
<https://orcid.org/0000-0002-6752-0380>

DOI: 10.48269/978-83-67491-06-8-05

Kilka uwag o aborcji na tle funkcji afirmacyjno-motywacyjnej prawa karnego¹

Abstrakt

W artykule zaprezentowane zostały wybrane zagadnienia dotyczące aborcji z punktu widzenia funkcji afirmacyjno-motywacyjnej prawa karnego. Impulsem do podjęcia tematu był wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 22 października 2020 r. (K 1/20, OTK-A 2021, nr 1), którym dokonano istotnego ograniczenia zakresu legalnych zabiegów przerywania ciąży. Rozszerzono tym samym zakres odpowiedzialności karnej za przestępstwo aborcji, co wywołało niezadowolenie dużej części społeczeństwa. Istotnym czynnikiem motywującym adresatów norm prawnych do ich przestrzegania jest zgodność tych norm z systemem wartości powszechnie akceptowanym w danym społeczeństwie. W opracowaniu dokonano przybliżenia funkcji afirmacyjno-motywacyjnej i jej roli w prawie karnym, ze szczególnym uwzględnieniem jej realizacji w procesie zmian prawa aborcyjnego i wynikających z tego konsekwencji społecznych.

Słowa kluczowe: funkcje prawa karnego, motywacyjna funkcja prawa, afirmacja systemu wartości, kara jako motywacja, aborcja

¹ Praca powstała w związku z realizacją projektu badawczego o nr 2019/33/B/HS5/01521 finansowanego ze środków Narodowego Centrum Nauki.

Wprowadzenie

Prawo karne jest narzędziem reakcji państwa na nieakceptowalne w danej społeczności zachowania, przybierające postać przestępstw. Spełnia ono szczególną rolę w systemie prawa, a jednym z jego głównych zadań jest ochrona państwa oraz dóbr indywidualnych i zbiorowych przed bezprawnym ich naruszeniem. Funkcjonujące w prawie karnym sankcje są najbardziej dolegliwymi środkami reakcji stosowanymi przez państwo wobec jednostki. W związku ze szczególnym charakterem norm prawa karnego, zarówno na etapie jego stanowienia, jak i stosowania, należy mieć na względzie jego funkcje, w szczególności funkcję ochronną, gwarancyjną, sprawiedliwośćową czy kompensacyjną². Nie można przy tym pominąć obowiązującego w danym środowisku systemu wartości. Tworząc normy prawne, trzeba mieć na względzie, że będą one funkcjonowały w danym społeczeństwie, w którym obowiązują określone normy moralne, etyczne i kulturowe. Normy prawne nie powinny więc narzucać odebranego od powszechnie akceptowanego w danym społeczeństwie systemu wartości. Alienacja norm prawnych od systemu fundamentalnych wartości akceptowalnych społecznie prowadzi bowiem do zjawiska anomii, które charakteryzuje się poczuciem braku związania normami, z którymi ich adresaci się nie identyfikują³. W związku z powyższym przyjąć należy, że im większa społeczna akceptacja norm prawa karnego, tym większe będzie ich poszanowanie.

Tak zarysowane cele prawa karnego znajdują swoje odzwierciedlenie w funkcji afirmacyjno-motywacyjnej, która pozwala adresatom

² Zob. np.: A. Marek, *Funkcje prawa karnego*, [w:] *idem* (red.), *Zagadnienia ogólne*, „System Prawa Karnego”, t. 1, Warszawa 2010, s. 12–14; W. Wróbel, A. Zoll, *Polskie prawo karne. Część ogólna*, wyd. 1, Kraków 2010, s. 39; L. Gardocki, *Prawo karne*, wyd. 21, Warszawa 2019, s. 7; P. Kozłowska-Kalisz, *Funkcje prawa karnego*, [w:] M. Mozgawa (red.), *Prawo karne materialne. Część ogólna*, Warszawa 2016, s. 28.

³ A. Marek, *Kryminologia*, Toruń 1986, s. 69–70. Na temat koncepcji anomii E. Durkheina i R. Mertona zob. m.in.: E. Bielecki, *Koncepcja anomii E. Durkheima i R.K. Mertona a współczesne poglądy na dezorganizację społeczną*, „Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Bydgoszczy. Studia z Nauk Społecznych” 1993, z. 10, s. 125–137; J. Widacki, *Emil Durkheim i teoria anomii oraz Teoria anomii Roberta Mertona*, [w:] *idem et al.*, *Kryminologia. Zarys systemu*, Warszawa 2021, s. 132 i 185.

norm identyfikować się z określonymi w nich nakazami lub zakazami (funkcja afirmacyjna), co sprzyja zwiększeniu stopnia ich przestrzegania i akceptacji społecznej (funkcja motywacyjna)⁴. Poza tym rola funkcji afirmacyjno-motywacyjnej jest szczególnie widoczna w koncepcji „prawa karnego wartości”, w rozumieniu której prawo stanowione jest prawem związanym ze światem wartości, które odzwierciedla system wartości dominujący w społeczeństwie (przeciwstawia się jej koncepcję „prawa karnego interesu”⁵, które chronić ma partykularne interesy rządzących lub grup nacisku, uznawane w danej chwili za istotne)⁶. Wyraźny wpływ na kształt tworzonego prawa mają także różne grupy społeczne⁷. Poza represyjnym aspektem prawa karnego bardzo istotny jest również jego prewencyjno-wychowawczy charakter, który stanowić ma swoistą motywację w kierunku przestrzegania prawa zarówno dla sprawcy przestępstwa (prewencja indywidualna), jak i dla całego społeczeństwa (prewencja ogólna). Prezentowane opracowanie nie rości sobie pretensji do gruntownej analizy teoretycznej funkcji afirmacyjno-motywacyjnej prawa karnego oraz typów czynów zabronionych penalizujących aborcję. Nie chodzi w nim bowiem o czysto teoretyczno-dogmatyczne przedstawienie funkcji afirmacyjno-motywacyjnej czy analizę znamion przestępstwa aborcji, ale o uwypuklenie tego jak ważną, choć obecnie chyba nieco pomijaną rolę, powinna odgrywać funkcja motywacyjno-afirmacyjna we współczesnym prawie karnym oraz polityce kryminalnej.

⁴ A. Marek, *Prawo karne*, wyd. 8, Warszawa 2007, s. 15.

⁵ Przed pojawieniem się w kryminologii nurtów krytycznych na aspekt ochrony przez prawo karne interesów, a nie aksjologicznie pojętych wartości, zwracali uwagę Juliusz Makarewicz oraz Bronisław Malinowski, zob. J. Widacki, *Socjologiczna orientacja w filozofii prawa karnego*, [w:] *idem et al., Kryminologia...*, *op. cit.*, s. 135.

⁶ A. Grześkowiak, *Prawo karne wartości. Wybrane problemy*, [w:] P. Kardas, T. Sroka, W. Wróbel (red.), *Państwo prawa i prawo karne. Księga jubileuszowa Profesora Andrzeja Zolla*, t. 2, Warszawa 2012, s. 285–310.

⁷ Zwracał na to uwagę jeden z najwybitniejszych polskich karnistów Juliusz Makarewicz w wydanym w 1906 r. w Stuttgarcie fundamentalnym dziele zatytułowanym *Einführung in die Philosophie des Strafrechts auf entwicklungsgeschichtlicher Grundlage* (*idem, Wstęp do filozofii prawa karnego w oparciu o podstawy historyczno-rozwojowe*, red. A. Grześkowiak, tłum. K. Jakubow, Lublin 2009, s. 130).

Uwagi ogólne o funkcji afirmacyjno-motywacyjnej prawa karnego

Spośród wielu funkcji, jakie realizować mają normy prawa karnego niewiele miejsca poświęca się w doktrynie funkcji afirmacyjno-motywacyjnej, a jeśli już to przede wszystkim w opracowaniach o charakterze podręcznikowym⁸. Zazwyczaj wzmianki na jej temat pojawiają się przy okazji omawiania poszczególnych funkcji prawa karnego, a w szczególności funkcji ochronnej⁹ czy związanej z nią funkcji prewencyjnej¹⁰.

Funkcja afirmacyjno-motywacyjna prawa karnego nie jest pojęciem języka prawnego¹¹, co skutkuje współlistnieniem wielu jej

⁸ Zob. m.in.: P. Kozłowska-Kalisz, *Funkcje prawa karnego*, *op. cit.*, s. 30–31; J. Warylewski, *Prawo karne. Część ogólna*, wyd. 3, Warszawa 2007, s. 69. Na temat motywacyjnego działania norm prawnych zob. także np.: M. Borucka-Arctowa, *O społecznym działaniu prawa*, Warszawa 1967; L. Petrażycki, *Wstęp do nauki prawa i moralności. Podstawy psychologii emocjonalnej*, tłum. i oprac. J. Lande, Warszawa 1959; *idem*, *Teoria prawa i państwa w związku z teorią moralności*, t. 1 i 2, Warszawa 1959 i 1960; A. Pieniążek, M. Stefaniuk, *Socjologia prawa. Zarys wykładu*, wyd. 5, Warszawa 2021.

⁹ J. Lachowski, A. Marek, *Prawo karne. Zarys problematyki*, wyd. 5, Warszawa 2021, s. 25; W. Wróbel, A. Zoll, *Polskie prawo karne...*, *op. cit.*, s. 42; A. Marek, *Prawo karne*, wyd. 8, *op. cit.*, s. 14–15.

¹⁰ A. Marek, *Funkcje prawa karnego...*, *op. cit.*, s. 12–14; M. Budyn-Kulig, *Dyrektywy wymiaru kary w państwach członkowskich Unii Europejskiej*, „Prawo w Działaniu. Sprawy Karne” 2017, t. 30, s. 47.

¹¹ W języku potocznym afirmacja to „potwierdzenie, aprobowanie czegoś”; „Poprawnie powiemy: afirmacja obyczajów i norm moralnych ludności tubylczej, czyli zaaprobowanie świata wartości i zwyczajów danego ludu” (to ostatnie zdanie przytoczone zostało nieprzypadkowo – jest ono szczególnie bliskie funkcji afirmacyjno-motywacyjnej prawa karnego) zob.: *Afirmacja* [hasło], [w:] E. Sobol (red.), *Mały słownik języka polskiego*, wyd. 11, Warszawa 1994, s. 4; *Afirmacja, czyli aprobata* [hasło], <https://www.nck.pl/projekty-kulturalne/projekty/ojczysty-dodaj-dolubionych/ciekawostki-jezykowe/afirmacja-czyli-aprobata.cltt,A> [dostęp: 21.04.2022]. Motywacja to „to, co powoduje podjęcie jakichś działań lub decyzji; uzasadnienie czyichś działań lub decyzji”. Motyw definiowany jest jako „bodziec skłaniający do działania; pobudka, powód: uzasadnienie postępowania lub rozumowania”, *Motywacja* [hasło], *Słownik języka polskiego PWN*, <https://sjp.pwn.pl/sjp/motywacja;2568523.html> [dostęp: 21.04.2022]; *Motywacja* [hasło], [w:] E. Sobol (red.), *Mały słownik...*, *op. cit.*, s. 454.

definicji wypracowanych przez przedstawicieli doktryny prawa karnego¹².

Szczególłą rolę w zakresie omawianej funkcji przypisać należy Andrzejowi Markowi, który wielokrotnie w swoich licznych publikacjach przywoływał funkcję afirmacyjno-motywacyjną prawa karnego¹³. Jego zdaniem określone w normach prawa karnego nakazy i zakazy, chroniąc pewne dobra w określonym zakresie, budują standardy postępowania w społeczeństwie (funkcja afirmacyjna). Stosowane w prawie karnym sankcje mają być motywatorem do przestrzegania norm prawnych (funkcja motywacyjna)¹⁴. Ponadto autor słusznie zauważa, że zapewne przeważająca część adresatów norm przestrzega podstawowych norm prawa karnego (nie zabijaj, nie kradnij itp.) nie z powodu obawy przed grożącą im odpowiedzialnością karną, ale z powodu tego, że utożsamia się z zawartymi w nich standardami postępowania i uznaje je za „własne” i „słuszne”. Społeczna aprobata dla norm prawa karnego jest warunkiem koniecznym dla skutecznej

¹² Np. P. Kozłowska-Kalisz opisuje wspomnianą funkcję następująco: „Prawo karne wskazuje, jakie dobra i w jakim zakresie podlegają ochronie, i jakie są w związku z tym obowiązujące standardy postępowania w społeczeństwie wobec tych dóbr, z drugiej strony w przypadku naruszenia owych standardów (sprzecznego z prawem postępowania) konieczne jest stosowanie sankcji, które mają wzmacniać motywację do przestrzegania prawa (korygować wadliwie przyswojone wzorce zachowań społecznych)”; *eadem*, *Funkcje prawa karnego*, *op. cit.*, s. 30–31 i wskazana tam literatura. J. Warylewski wspomina o funkcji afirmującej, która wyraża się w „kształtowaniu świadomości prawnej członków społeczeństwa. Ma ona charakter pochodny w stosunku do funkcji prewencyjnej i zaspokajania społecznego poczucia sprawiedliwości. Funkcja ta promuje zachowania zgodne z normami prawa karnego i powoduje wzrost ich akceptacji. Szczególną rolę w pełnieniu tej funkcji należy przypisać orzecznictwu sądowemu oraz informacyjnym przekazom medialnym”; J. Warylewski, *Prawo karne...*, *op. cit.*, s. 69.

¹³ Autor ten wydaje się prekursorem wyeksponowania funkcji afirmacyjno-motywacyjnej prawa karnego na gruncie aktualnie obowiązującego kodeksu karnego. W wydanej w 1997 r. publikacji (A. Marek, *Prawo karne. Zagadnienia teorii i praktyki*, Warszawa 1997, s. 14), poza wskazywanymi wcześniej funkcjami: ochronną, gwarancyjną i prewencyjno-wychowawczą, wyszczególnił także funkcje afirmacyjno-motywacyjną, sprawiedliwościową oraz restytucyjną (por. *idem*, *Prawo karne. Zagadnienia teorii i praktyki*, Warszawa 1986).

¹⁴ *Idem*, *Prawo karne*, wyd. 8, *op. cit.*, s. 15; podobnie w: *idem*, *Zagadnienia ogólne...*, *op. cit.* s. 13.

realizacji funkcji motywacyjnej, sprzyjającej przestrzeganiu prawa¹⁵. Ponadto Jerzy Lachowski i Andrzej Marek wskazują, że istota funkcji afirmacyjno-motywacyjnej sprowadza się do tego, że prawo karne jest tym skuteczniejsze, im silniejsze wsparcie znajdują jego normy w normach etyczno-moralnych utrwalonych w kulturze, religii i przekonaniach społecznych¹⁶.

Warto zauważyć, że choć niektórzy przedstawiciele nauki prawa karnego nie posługują się wprost pojęciem funkcji afirmacyjno-motywacyjnej, to jednak w ich poglądach istota wspomnianej funkcji jest wyraźnie widoczna. Włodzimierz Wróbel i Andrzej Zoll przy omawianiu funkcji ochronnej wskazują, że środkiem wzmagającym ochronne działanie normy prawa karnego jest zgodność zawartego w tej normie zakazu lub nakazu z treścią powinności zawartej w normie moralnej akceptowalnej przez adresata normy prawnej¹⁷. Ponadto stwierdzają, że motywowanie adresatów norm prawa karnego do zachowania zgodnego z tymi normami jest jedną z zasadniczych funkcji prawa karnego¹⁸.

Rekapitułując wypracowane przez doktrynę prawa karnego definicje, można przyjąć, że funkcja afirmacyjno-motywacyjna prawa karnego wyraża się w aprobowaniu systemu wartości (w szczególności norm moralnych, etycznych, religijnych i kulturowych) funkcjonującego w danym społeczeństwie w tworzonych normach prawa karnego, a bodźcem skłaniającym adresatów norm prawnych do ich przestrzegania mają być sankcje grożące za zachowania stanowiące naruszenie zakazów lub nakazów określonych w tychże normach. Jednocześnie pamiętać należy, że demokratyczne państwo prawne winno dążyć do tego, aby normy prawne i moralne i nie pozostawały ze sobą w sprzeczności. Postulat ten nie jest łatwy do spełnienia, chociażby ze względu na to, że w miejscu i czasie, w którym obowiązują normy prawa stanowionego tworzące jeden system prawny, mogą obowiązywać jednocześnie różne systemy wartości¹⁹.

¹⁵ *Idem*, *Zagadnienia ogólne...*, *op. cit.*, s. 13–14.

¹⁶ J. Lachowski, A. Marek, *Prawo karne...*, *op. cit.*, s. 25.

¹⁷ W. Wróbel, A. Zoll, *Polskie prawo karne...*, *op. cit.*, s. 42.

¹⁸ *Ibidem*, s. 321; A. Zoll, *Art. 1*, [w:] W. Wróbel (red.), *Kodeks karny. Część ogólna*, t. 1, cz. 1, *Komentarz do art. 1–52*, wyd. 5, Warszawa 2016, *wer. el.*

¹⁹ W pełni zgadzam się z poglądem wyrażonym przez W. Wróbla i A. Zolla, zgodnie z którym „prawo nie powinno nakazywać pod groźbą kary

Próba wskazania znaczenia funkcji afirmacyjno-motywacyjnej w prawie karnym

Z przywołanych powyżej definicji wynika, jak ważną rolę we współczesnym prawie karnym pełni funkcja afirmacyjno-motywacyjna. Dysonans pomiędzy systemem wartości akceptowanym powszechnie w danym środowisku a normami prawa karnego odbiegającymi od tego systemu może skutkować tym, że adresaci norm prawnych nie będą się z nimi utożsamiać, co prowadzi do zmniejszenia skuteczności przepisów tego prawa.

Z przytoczonych definicji wynika również, że funkcja afirmacyjno-motywacyjna jest silnie powiązana z funkcją ochronną i prewencyjną prawa karnego²⁰. Jeśli normy prawa karnego mają chronić dobra, które zgodnie z wolą ustawodawcy uznawane są za cenne z punktu widzenia jednostki, danej grupy społecznej bądź całego państwa, to aby ten cel osiągnąć, należy mieć na względzie przede wszystkim system norm moralnych, etycznych, kulturowych, religijnych, w którym normy te mają obowiązywać. Tworząc normy prawa karnego, ustawodawca przyjmuje, że pewne dobra powinny korzystać ze szczególnego systemu ochrony, a inne nie. Jednakże trzeba mieć na względzie, że normy prawa karnego tworzone są na podstawie przyjętego przez ustawodawcę systemu wartości, zgodnie z którym uznaje on pewne zachowania za zakazane lub nakazane pod groźbą kary. Determinanty tego systemu mogą mieć różną naturę²¹. Poza normami moralnymi czy etycznymi bardzo istotny wpływ na kształt przepisów mają również czynniki polityczne, w tym interesy sprawującej w danym czasie władzę partii politycznej²². Zwracał

zachowań, które są akceptowalne w danym kręgu cywilizacyjnym przez system norm moralnych, albo zakazywać pod groźbą kary zachowań nakazanych przez taki system norm moralnych”; *idem*, *Polskie prawo karne...*, *op. cit.*, s. 42.

²⁰ A. Marek, *Zagadnienia ogólne. System...*, *op. cit.*, s. 10.

²¹ W. Wróbel, A. Zoll, *Polskie prawo karne...*, *op. cit.*, s. 40.

²² A. Grześkowiak, *Prawo karne wartości...*, *op. cit.* Warto zwrócić w tym miejscu uwagę również na nurt kryminologii krytycznej i jej istotne spostrzeżenia, że należy badać nie tyle, dlaczego niektórzy ludzie popełniają czyny zakazane przez prawo karne, ale dlaczego prawo karne zakazuje tych, a nie innych czynów (zob. np. M. Grzyb, *Prekursorzy teorii konfliktowych w kryminologii*, [w:] J. Widacki *et al.*, *Kryminologia...*, *op. cit.*, s. 230).

na to uwagę m.in. Georg B. Vold, który wskazywał, że w skonfliktowanych grupach społecznych silniejszą pozycję zdobywa ta, która ma większy dostęp do władzy i zasobów społecznych, co skutkuje możliwością wpływania tej grupy na kształt tworzonego prawa, które z kolei zapewnić ma ochronę wartości i interesów należących do niej członków. Tworzone i stosowane w tym mechanizmie prawo jest determinowane w głównej mierze czynnikami politycznymi i nie służy ochronie interesów całego społeczeństwa, ale określonych jego grup²³. Jeśli zaś interes zbiorowości zaczyna być utożsamiany z interesem grupy sprawującej władzę, to rodzi się poważne niebezpieczeństwo zmierzania w kierunku systemu autorytarnego²⁴.

Związek funkcji prewencyjnej z funkcją motywacyjną prawa karnego przedstawia się następująco: przewidziane w normach prawa karnego sankcje, które mają być bodźcem wzmacniającym przestrzeganie powszechnie akceptowalnych w danym społeczeństwie wartości, mają również realizować cele stawiane funkcji prewencyjnej prawa karnego. W szczególności związek ten widoczny jest w prewencji generalnej (ogólnej). W doktrynie wyróżnia się prewencję generalną negatywną i pozytywną²⁵. Tak zwana prewencja generalna negatywna przejawia się w odstraszeniu za pomocą kar potencjalnych sprawców od popełnienia czynów zabronionych przez prawo karne. Prewencja generalna pozytywna rozumiana jest jako kształtowanie świadomości prawnej adresatów norm i ma wpływać wychowawczo na społeczeństwo. W tym właśnie aspekcie najbardziej uwidacznia się funkcja motywacyjna. Jak wskazuje Marian Cieślak, dla skuteczności działania kary, w rozumieniu prewencji generalnej pozytywnej, istotna jest nie jej surowość, ale

zgodność z panującymi poglądami moralnymi. Kara, która swoim okrucieństwem urąga panującym poglądom moralnym, nie tylko nie przyczynia się do zmniejszenia liczby przestępstw, ale wręcz odwrotnie,

²³ *Ibidem*, s. 235.

²⁴ J. Giezek, *Funkcje prawa karnego w autorytarnym systemie sprawowania władzy*, „Studia nad Autorytaryzmem i Totalitaryzmem” 2021, t. 43, nr 1, s. 191.

²⁵ J. Warylewski, *Prawo karne...*, *op. cit.*, s. 64; W. Wróbel, A. Zoll, *Polskie prawo karne...*, *op. cit.*, s. 41; M. Dudek, *O psychologicznej reaktancji i jej możliwych implikacjach dla polityki prawa karnego*, „Czasopismo Prawa Karnego i Nauk Penalnych” 2011, R. 15, z. 4, s. 125–135.

gdyż: 1) wpływa na stopień wrażliwości ludzkiej i zdziwienie obyczajów, które jest naturalnym podłożem przestępczości, 2) podrywa autorytet prawa i zaufanie do obywatela – stąd skłania do lekceważenia prawa, zwłaszcza jednostki kierujące się nie tyle strachem przed karą, ile innymi pobudkami²⁶.

Za Andrzejem Markiem można przyjąć, że funkcja motywacyjna jest pochodną funkcji afirmacyjnej²⁷. Jeśli normy prawa karnego chronią wartości, które nie odzwierciedlają społecznie akceptowalnych systemów aksjologicznych, to społeczna motywacja do ich przestrzegania jest niska, a przewidziana przez ustawę kara będzie zawsze uznawana za zbyt surową.

Społeczna aprobata dla wyrażonego w normach prawa karnego systemu wartości pełni więc dwojaką rolę:

- jeśli regulacje prawne są zgodne z naszymi przekonaniem, to łatwiej nam jest stać się ich adresatami, zaakceptować je i im się podporządkować (uznawać je za „własne” i „słuszne”²⁸),
- kara jest swego rodzaju motywacją do podporządkowania się normom sankcjonowanym, a jej granice ustawowe znajdują uznanie większości ich adresatów.

Nie można patrzeć na daną funkcję prawa karnego w oderwaniu od pozostałych. Relacje i zależności zachodzące pomiędzy poszczególnymi funkcjami prawa karnego są bardzo duże. Prawnokarna nomenklatura poszczególnych funkcji i ich klasyfikacja odgrywają drugorzędną rolę. Patrząc na prawo karne jako na spójny system, istotne jest to, aby założenia poszczególnych jego funkcji, niezależnie od nadanych im nazw, były realizowane na etapie stanowienia i stosowania prawa.

Wpływ funkcji afirmacyjno-motywacyjnej na prawo karne

Już na etapie tworzenia norm prawnych istotne znaczenie odgrywa ustalenie czynników mających wpływ na ich treść²⁹. Poza czynni-

²⁶ M. Cieślak, *Kara. Istota – cel – uzasadnienie*, Gdańsk 2011, s. 101.

²⁷ A. Marek, *Zagadnienia ogólne...*, *op. cit.*, s. 13–14.

²⁸ *Ibidem*.

²⁹ Problem racjonalnej kryminalizacji był przedmiotem m.in. następujących opracowań: L. Gardocki, *Zagadnienia teorii kryminalizacji*, Warszawa 1990;

kami natury technicznej, wyrażonymi w formalnie obowiązujących zasadach techniki prawodawczej, ważną rolę odgrywają czynniki normodawcze, stanowiące źródło normy prawnej³⁰. Przedmiotem prawnokarnej oceny jest zgodność lub niezgodność zachowania z pewną normą. Normy prawne mają więc charakter wtórny względem innych norm – źródeł, np. norm moralnych³¹. Większość norm prawnych znajduje swoje źródło w normach moralnych, etycznych, kulturowych czy religijnych. Kwestią oczywistą jest, że nie każdy adresat normy prawnej musi utożsamiać się z systemem aksjologicznym, który przyjął twórca przepisu i któremu dał wyraz w normie prawnej³². Znakomita większość społeczeństwa aprobuje penalizację takich czynów jak zabójstwo, spowodowanie uszczerbków na zdrowiu, zgwałcenie, pozbawienie wolności czy naruszanie mienia. Jest

J. Kulesza, *Zarys teorii kryminalizacji*, „Prokuratura i Prawo” 2014, nr 11–12, s. 87–110; *idem*, *Problemy teorii kryminalizacji. Studium z zakresu prawa karnego i konstytucyjnego*, Łódź 2017.

³⁰ M. Cieślak, *Kara...*, *op. cit.*, s. 54.

³¹ Moralność jest pojęciem, które można analizować na wielu płaszczyznach. Zdaniem M. Cieślaka moralność to „ogół norm dotyczących ludzkiego postępowania, opartych na uznaniu”. Moralność indywidualna to „ogół norm stworzonych lub uznanych przez daną jednostkę, dotyczących postępowania ludzkiego”. Moralnością zbiorową określił „ogół zgodnych norm dotyczących ludzkiego postępowania, uznawanych przez większość członków danej grupy”, *ibidem*, s. 55. Na temat prawa i moralności zob. także: A. Wąsek, *Prawo karne – minimum moralności?*, „Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska. Sectio G” 1984, vol. 31, nr 3, s. 35–65; W. Lang, *Relacje między prawem i moralnością*, „Studia Filozoficzne” 1985, nr 2–3, s. 117–143; L. Petrażycki, *Wstęp do nauki prawa...*, *op. cit.*, s. 41; M. Ossowska, *Pojęcie moralności*, „Etyka” nr 1, 1966, s. 19–29; M. Sala-Szczypiński, *Prawo – moralność. Próby definicji*, „Państwo i Społeczeństwo” 2008, nr 3, s. 35–47.

³² Z tego powodu niemożliwe wydaje się stworzenie jednolitego europejskiego kodeksu karnego. Poza innymi przyczynami podającymi w wątpliwość takie rozwiązanie (na ten temat: J. Bojarski, P. Chrzczonowicz, A. Ornowska, *Europeizacja prawa karnego materialnego – niektóre aspekty teoretyczne i praktyczne (trójgłos)*, „Studia Prawnoustrojowe” 2009, nr 10, s. 7–22), jednym z podstawowych powodów utrudniających zbudowanie wspólnego dla wszystkich krajów członkowskich Unii Europejskiej są różnice w systemach wartości aprobowanych w jego państwach członkowskich. Dla przykładu wskazać można odmienne regulacje obowiązujące w poszczególnych krajach UE dotyczące np. eutanazji, przerywania ciąży, zabiegów *in vitro*, użycowania narkotyków czy uprawiania prostytucji.

tak dlatego, że czyny te godzą w dobra o szczególnym znaczeniu dla społeczeństwa. Normy te dotyczą wartości, które są głęboko zakorzenione w systemach aksjologicznych, z którymi ich adresaci się utożsamiają. Można również wskazać takie zachowania, których penalizacja nie znajduje powszechnego poparcia społecznego³³.

Funkcja afirmacyjna na przykładzie aborcji³⁴

Jako przykład zachowania nie w pełni aprobowanego społecznie wskazać można aborcję, która jest czynem zabronionym przez prawo karne (art. 152 k.k.³⁵ oraz powiązana z nimi ustawa z dnia 7 stycznia 1993 r. o planowaniu rodziny, ochronie płodu ludzkiego i warunkach dopuszczalności przerywania ciąży³⁶)³⁷. Dane statystyczne opubli-

³³ Jako przykład wskazać można użytkowanie narkotyków, eutanazję czy przerywanie ciąży.

³⁴ Przez aborcję rozumie się na potrzeby niniejszego opracowania zabieg przerywania ciąży.

³⁵ Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny (tekst jedn.: Dz.U. z 2021 r., poz. 2345 ze zm.), dalej jako: k.k.

³⁶ Dz.U. z 1993 r., nr 17, poz. 78 ze zm., dalej jako: ustawa antyaborcyjna.

³⁷ W opracowaniu nie dokonano analizy dogmatycznej typów czynów zabronionych określonych w przepisach dotyczących aborcji (art. 152–154 k.k.). Omówieniu znamion tych typów czynów zabronionych poświęconych zostało wiele publikacji, zob. np.: A. Zoll, *Komentarz do art. 152–154 k.k.*, [w:] W. Wróbel (red.), *Kodeks karny. Część szczególna*, t. 2, cz. 1, *Komentarz do art. 117–211a*, Warszawa 2017; J. Potulski, *Przestępstwa przeciwko życiu i zdrowiu*, [w:] J. Warylewski (red.), *Przestępstwa przeciwko dobrom indywidualnym*, „System Prawa Karnego”, t. 10, wyd. 2, Warszawa 2016, wer. el.; A. Kania, *Kontrowersje związane z kryminalizacją przerywania ciąży*, „Nowa Kodyfikacja Prawa Karnego” 2011, cz. 1, t. 27, s. 95–116; cz. 2, 2012, t. 28, s. 71–87; *idem*, *Między stabilnością a niezmiennością odpowiedzialności karnej kobiety ciężarnej za niezgodne z prawem przerywanie ciąży*, [w:] J. Brzezińska (red.), *Przestępczość kobiet. Wybrane aspekty*, Warszawa 2017, s. 79–96; A. Kania-Chramęga, *Warunki legalności przerywania ciąży (problemy prawnokarne i społeczne)*, Zielona Góra 2020; A. Kania, *Prawnokarne aspekty przerywania ciąży w obliczu (nie)nowych wyzwań interpretacyjnych*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Rzeszowskiego. Seria Prawnicza. Prawo” 2019, z. 25, s. 72–86; R. Kokot, J. Jasińska, *Kilka uwag o ochronie życia poczętego w kontekście projektowanych zmian kodeksu karnego*, „Nowa Kodyfikacja Prawa Karnego” 2014, t. 31, s. 13–35; K. Wiak, *Ochrona dziecka poczętego w polskim prawie karnym*, Lublin 2001; K. Kmąk, *Nakłanianie lub*

kowe w 2010 r. przez Centrum Badania Opinii Społecznej (dalej: CBOS)³⁸ wskazują, że

co drugi dorosły Polak (50%) sprzeciwia się prawu do aborcji, jednak za całkowitym zakazem przerywania ciąży jest co siódmy respondent (14%), a ponad jedna trzecia ankietowanych (36%) twierdzi, że powinny być od niego wyjątki. Jednocześnie prawie połowa badanych (45%) uważa, że aborcja powinna być dozwolona. W tej grupie 7% pytanym deklaruje swoje poparcie dla przerywania ciąży bez żadnych ograniczeń, a 38% opowiada się za pewnymi ograniczeniami³⁹.

W komunikacie tym wskazano, że najważniejszym czynnikiem wpływającym na wyżej przedstawione opinie jest „stosunek do religii i nauczania Kościoła”⁴⁰. Zauważono również, że „im częściej ankietowani biorą udział w mszach i nabożeństwach, tym rzadziej deklarują poparcie dla prawa do przerywania ciąży”⁴¹.

Z danych opublikowanych przez Główny Urząd Statystyczny⁴² wynika, że dominującą pozycję w strukturze wyznaniowej w Polsce ma Kościół katolicki obrządku łacińskiego. Na 38 511 800 ogółu ludności Polski przynależność do Kościoła rzymskokatolickiego w 2011 r. deklarowało 33 728 700 osób, co stanowiło

udzielanie pomocy do przerywania ciąży z naruszeniem przepisów ustawy, „Prokuratura i Prawo” 2018, nr 2, s. 72–78; V. Konarska-Wrzosek, Ochrona dziecka w polskim prawie karnym, Toruń 1999; K. Borkowska, Penalizacja przerywania ciąży w polskim prawie karnym, „Studia Prawnoustrojowe” 2022, t. 56, s. 37–55; E. Zielińska, Oceny prawnokarne przerywania ciąży. Studium porównawcze, Warszawa 1986.

³⁸ Warto zaznaczyć, że zgodnie z ustawą z dnia 20 lutego 1997 r. o fundacji – Centrum Badania Opinii Społecznej (Dz.U. z 1997 r., nr 30, poz. 163) Sejm RP nadał CBOS status niezależnej fundacji i powierzył zadanie prowadzenia badań społecznych na użytek publiczny.

³⁹ K. Kowalczyk, *Opinie na temat dopuszczalności aborcji. Komunikat z badań*, BS/100/2010, 07.2010, s. 1, www.cbos.pl/SPISKOM.POL/2010/K_100_10.PDF [dostęp: 24.04.2022].

⁴⁰ *Ibidem*, s. 6.

⁴¹ *Ibidem*, s. 9.

⁴² Główny Urząd Statystyczny jest instytucją rządową. Zgodnie z art. 23 ust. 1 ustawy z dnia 29 czerwca 1995 r. o statystyce publicznej (tekst jedn.: Dz.U. z 2022 r., poz. 459 ze zm.) centralnym organem administracji rządowej właściwym w sprawach statystyki jest Prezes Głównego Urzędu Statystycznego wykonujący swoje zadania przy pomocy służb statystyki publicznej.

87,6% ogółu ludności i 96% populacji osób o rozpoznanym statusie wyznaniowym⁴³.

W myśl nauki Kościoła katolickiego aborcja jest grzechem ciężkim, traktowanym jako zabójstwo niewinnego człowieka, stanowiącym naruszenie piątego przykazania Dekalogu – „nie zabijaj”⁴⁴. Zgodnie z kan. 1397 § 2 Kodeksu prawa kanonicznego⁴⁵ kto powoduje aborcję, ten wraz z nastąpieniem jej skutku zaciąga ekskomunikę *latae sententiae* (wiążąca z mocy samego prawa).

Zgodnie z religią katolicką aborcja jest jednym z najcięższych przewinień moralnych, jakich mogą się dopuścić członkowie tej wspólnoty. Pomimo bardzo surowych sankcji przewidzianych przez prawo kanoniczne za aborcję spora część członków Kościoła rzymskokatolickiego opowiada się za warunkową legalnością aborcji⁴⁶. Te poglądy pozostają w jawnej sprzeczności z wartościami moralnymi i nauką Kościoła katolickiego.

Warto zastanowić się w tym miejscu, w jakich relacjach powinny pozostawać regulacje natury religijnej i prawnej. Skoro obowiązujące w danej zbiorowości zasady moralne określają w sposób jednoznaczny nakazy i zakazy dotyczące ich członków, to czy normy te muszą być dodatkowo przedmiotem zainteresowania norm prawa stanowionego? W pewnych przypadkach na pewno tak – trudno dyskutować ze słusznością penalizacji zabójstwa, zgwałcenia czy kradzieży. A jeszcze trudniej wyobrazić sobie społeczną akceptację ich depenalizacji. Wydaje się to wręcz niemożliwe. Można wskazać również takie zachowania jak np. cudzołóstwo, które pomimo

⁴³ *Wyznania religijne w Polsce w latach 2015–2018*, Główny Urząd Statystyczny, 2019, s. 30, <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/inne-opracowania/wyznania-religijne/wyznania-religijne-w-polsce-20192021,5,3.html> [dostęp: 24.04.2022].

⁴⁴ *Katecheza 372: grzechy wołające o pomstę do nieba – umyślne zabójstwo*, 27.10.2018, <https://diecezjasandomierska.pl/katecheza-372-grzechy-wo-lajace-o-pomste-do-nieba-umyslne-zabojstwo> [dostęp: 24.04.2022].

⁴⁵ Kodeks prawa kanonicznego promulgowany przez papieża Jana Pawła II w dniu 25 stycznia 1983 r., Kanon.1983.12.4 ze zm.

⁴⁶ Większość Polaków akceptuje przerywanie ciąży w sytuacjach: 1) gdy zagrożone jest życie matki (87% wskazań), 2) gdy ciąża stanowi zagrożenie dla zdrowia kobiety (78%), 3) gdy ciąża jest wynikiem gwałtu bądź kazirodztwa (78%), 4) gdy wiadomo jest, że dziecko urodzi się upośledzone (60%), K. Kowalczyk, *Opinie...*, *op. cit.*, s. 3.

moralnego potępienia, wyrażonego w Dekalogu w przykazaniu szóstym „nie cudzołóż”, nie są obecnie przedmiotem regulacji prawa stanowionego, jak miało to miejsce w przeszłości⁴⁷. Czyn ten jest więc moralnie niewłaściwy, potępiany przez Kościół, ale nie stanowi przestępstwa.

Szczególne relacje zachodzące pomiędzy dwoma porządkami: moralnym i prawnym (*sacrum i profanum*), można dostrzec już w XI w. i XII w., kiedy w Europie dokonywały się tzw. rewolucje papieskie⁴⁸ (walki cesarstwa z papieżem, wielka schizma, stworzenie prawa kanonicznego). W początkowym okresie rozwoju prawa świeckiego i instytucji państwowych ich źródłem była „Boża i naturalna sprawiedliwość”, która wraz z rozwojem cywilizacji zachodniej zaczęła być wypierana przez „prawa człowieka, wartości demokratyczne i inne związane z tym przekonania”⁴⁹. Bezsporne wydaje się twierdzenie, że Kościół odegrał bardzo istotną rolę w kształtowaniu cywilizacji europejskiej. Wraz z postępującym rozwojem tej cywilizacji wpływ *sacrum* na otaczającą rzeczywistość wydaje się jednak coraz mniejszy⁵⁰. Jak słusznie wskazuje Harold J. Berman, w XX w. zadaniem stawianym przed prawem jest jego pragmatyczna skuteczność, a religia stała się prywatną sprawą⁵¹.

Zgodnie z zasadą subsydiarności prawo karne nie powinno ingerować tam, gdzie wystarczające są inne środki reakcji społecznej⁵². Co więcej, w prawidłowo funkcjonującym demokratycznym państwie nie można za pomocą prawa karnego zakazywać zachowań,

⁴⁷ R. Krajewski, *Obowiązek wierności małżeńskiej w aspekcie prawnorodzinnym*, [w:] *Prawa i obowiązki seksualne małżonków. Studium prawne nad normą i patologią zachowań*, Warszawa 2009, s. 291–297.

⁴⁸ Pojęciem „rewolucji papieskiej” posłużył się H.J. Berman w opublikowanej w 1983 r. książce *Law and Revolution. The Formation of the Western Legal Tradition (Prawo i rewolucja. Kształtowanie się zachodniej tradycji prawnej*, tłum. S. Amsterdamski, Warszawa 1995).

⁴⁹ *Ibidem*, s. 355.

⁵⁰ Z. Sareło, *Chrześcijańskie źródła kryzysu zachodniej cywilizacji*, [w:] F. Kubiacyk et al., *Cywilizacja łacińska. Ekspansja – dominacja – kryzys*, Gniezno 2016, s. 35–50.

⁵¹ H.J. Berman, *Prawo i rewolucja...*, *op. cit.*, s. 12.

⁵² L. Gardocki, *Prawo karne, op. cit.*, s. 29; J. Kulesza, *Problemy teorii...*, *op. cit.* s. 156.

„które mogą być przedmiotem ocen moralności, a nie prawa”⁵³. Pomimo akceptowalnej przez większość społeczeństwa regulacji zawartej w obowiązującej od 1993 r. tzw. ustawie antyaborcyjnej⁵⁴, wyrokiem Trybunału Konstytucyjnego z dnia 22 października 2020 r.⁵⁵ dokonano istotnego ograniczenia legalności przerywania ciąży z powodu wyeliminowania z tej ustawy przesłanki legalizującej aborcję w przypadku, gdy badania prenatalne lub inne przesłanki medyczne wskazują na duże prawdopodobieństwo ciężkiego i nieodwracalnego upośledzenia płodu albo nieuleczalnej choroby zagrażającej jego życiu (uchylony art. 4a ust. 1 pkt 2 ustawy antyaborcyjnej). Wyrok Trybunału Konstytucyjnego wywołał niezadowolone społeczeństwo, którego przejawem były liczne manifestacje i protesty⁵⁶. Z badań opinii społecznych przeprowadzonych przez Ipsos⁵⁷ po wydaniu wspomnianego orzeczenia wynika, że aż 66%

⁵³ R. Krajewski, *Karalność cudzołóstwa na przestrzeni wieków*, [w:] A. Wedel-Domaradzka, A. Purat (red.), *Wybrane problemy kary i karalności*, Bydgoszcz 2016, s. 90.

⁵⁴ W ustawie tej przyjęto rozwiązanie, które było określane potocznie jako „kompromis aborcyjny”.

⁵⁵ K 1/20, OTK-A 2021, nr 1.

⁵⁶ Wspomniany wyrok budzi także wątpliwości prawników. Oceniony został negatywnie w opublikowanym 26.10.2020 *Stanowisku Zespołu Ekspertów Prawnych w sprawie rozstrzygnięcia Trybunału Konstytucyjnego dotyczącego aborcji* (Fundacja im. Stefana Batorego, <https://www.batory.org.pl/oswiadczenie/stanowisko-zespołu-ekspertów-prawnych-w-sprawie-rozstrzygnięcia-trybunału-konstytucyjnego-dotyczącego-aborcji> [dostęp: 30.09.2022]). Odmienne stanowisko zaprezentowała K. Gęsiak w opublikowanym 28.01.2021 dokumencie *Analiza materialnoprawna wyroku Trybunału Konstytucyjnego z 22 października 2020 r. sygn. akt K 1/20 z uwzględnieniem możliwych skutków w sytuacji prawnej kobiet ciężarnych*, <https://ordoiuris.pl/analiza-materialnoprawna-wyroku-trybunału-konstytucyjnego-z-22-października-2020-r-sygn-akt-k-120-z> [dostęp: 30.09.2022]. Zob. również: A. Dziergawka, *Prawna ochrona życia dziecka poczętego w aspekcie prawa kobiety do aborcji – glosa do wyroku Trybunału Konstytucyjnego z 22.10.2020 r. (K 1/20)*, „Palestra” 2021, nr 5, s. 96–111; B. Grabowska-Moroz, K. Łakomiec, *(Nie)dopuszczalność aborcji. Glosa do wyroku TK z 22.10.2020 r., K 1/20*, „Państwo i Prawo” 2021, nr 8, s. 251–259.

⁵⁷ Ipsos jest trzecim co do wielkości przedsiębiorstwem w branży badań rynku na świecie (*Ipsos Press Release Q1 2020*, 22.07.2022, www.ipsos.com/sites/default/files/ct/newsroom/documents/2020-04/ipsos_q1_pr_ven.pdf).

badanych opowiedziało się za prawem kobiety do aborcji do 12. tygodnia ciąży (wzrost o 13% względem 2019 r.), a 26% jest przeciwnych (spadek o 9% w porównaniu z 2019 r.)⁵⁸.

Czy dokonana wyrokiem Trybunału Konstytucyjnego zmiana była podyktowana jedynie względami konstytucyjności przyjętych w ustawie antyaborcyjnej rozwiązań, czy może miała być wyrazem narzucenia całemu społeczeństwu pewnego systemu aksjologicznego bliskiego danej grupie społecznej, ustawodawcy czy Trybunałowi Konstytucyjnemu?

Jak wynika z zaprezentowanych przez CBOS danych, zwolennikami prawa do aborcji są najczęściej osoby reprezentujące poglądy lewicowe, nieuczestniczące w praktykach religijnych, najrzadziej zaś badani o orientacji prawicowej, a na opinii Polaków dotyczące prawa do aborcji największy wpływ mają ich przekonania religijne i poglądy polityczne⁵⁹. Źródłem norm prawnych dotyczących przestępstwa aborcji są zatem w głównej mierze wartości religijne oraz poglądy polityczne.

Czy zasadniczym celem orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego w przedmiocie modyfikacji penalizacji w zakresie aborcji było zwiększenie ochrony życia ludzkiego, jako jednej z najważniejszych wartości, czy może względy polityczne i populistyczne⁶⁰, w tym próba zwiększenia lub utrwalenia kapitału politycznego określonej partii politycznej? Trudno udzielić jednoznacznej odpowiedzi na to pytanie, ale warto zauważyć, że prawicowe poglądy władzy i kontrowersje wokół upolitycznienia Trybunału Konstytucyjnego z pewnością sprzyjają umacnianiu wartości religijnych w normach

⁵⁸ M. Chrzczonowicz, *66 proc. Polaków za prawem do aborcji. Rekordowy wynik w sondażu Ipsos dla OKO.press*, 29.12.2020, <https://oko.press/66-proc-za-prawem-do-aborcji> [dostęp: 24.04.2022].

⁵⁹ K. Kowalczyk, *Opinie...*, *op. cit.*, s. 7–9.

⁶⁰ W przedmiocie populizmu prawnego zob. m.in.: J. Widacki (red.), *Populizm penalny*, Kraków 2017; P. Chlebowicz, *Przejawy populizmu penalnego w polskiej polityce kryminalnej*, „*Studia Prawnoustrojowe*” 2009, t. 9, s. 497–505; J. Czapska, M. Szafrńska, D. Wójcik (red.), *Penalny populizm. Perspektywa polityczna i społeczna*, Kraków 2016; M. Szafrńska, *Penalny populizm a media*, Kraków 2015; J. Siemiatycka, *Populizm penalny jako pośrednie źródło kryminalizacji irracjonalnej*, „*Wiedza Prawnicza*” 2012, nr 6, s. 58–72.

prawnych⁶¹. Powiązanie rządów prawicowych z Kościołem katolickim zapewnia rządzącym kapitał polityczny w postaci wyborców, którzy utożsamiają się z Kościołem, kierują się jego nauką, w tym także wskazówkami dotyczącymi wyborów parlamentarnych, prezydenckich czy samorządowych⁶². Chociaż nie jest to poparte żadnymi badaniami naukowymi, to można zaryzykować stwierdzenie, że w zamian za wsparcie danej partii Kościół oczekuje, aby uznawany przez niego system wartości moralnych znalazł silniejszą ochronę w normach prawa stanowionego⁶³. Przyjmując, że rządzący aprobuje system wartości reprezentowany w nauce Kościoła, to trudno oprzeć się wrażeniu, że motywacją do implementowania go

⁶¹ J. Widacki słusznie zauważa, że obecnie Kościół w Polsce „żąda przyjęcia swej nauki w aktualnym jej wydaniu jako jedynie słusznej i raz po raz domaga się dostosowania praw państwowych do swego nauczania”, *idem, Filozofia prawa karnego z punktu widzenia nauki Kościoła*, [w:] *idem* (red.), *Od szkoły klasycznej do neoklasycznej w prawie karnym*, Kraków 2016, s. 48.

⁶² B. Secler, *Religia i religijność a poziom frekwencji wyborczej*, [w:] R. Michalak (red.), *Implementacja zasad religijnych w sferze politycznej*, Zielona Góra 2016, s. 99–114.

⁶³ Jeszcze tego samego dnia, w którym wydane zostało przedmiotowe orzeczenie Trybunału Konstytucyjnego, przewodniczący Konferencji Episkopatu Polski arcybiskup Stanisław Gądecki wydał oświadczenie, w którym wyraził wielkie uznanie dla decyzji Trybunału Konstytucyjnego, uznającej aborcję eugeniczną za niezgodną z Konstytucją Rzeczypospolitej (*Oświadczenie Przewodniczącego Konferencji Episkopatu Polski Arcybiskupa Stanisława Gądeckiego*, 22.10.2020, <https://episkopat.pl/przewodniczacy-episkopatu-dziekuje-za-decyzje-trybunalu-konstytucyjnego> [dostęp: 30.09.2022]). Warto jednocześnie zwrócić uwagę na stanowisko, które zajął w związku z wydanym przez Trybunał Konstytucyjny orzeczeniem ks. Jerzy Samiec, biskup Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego w Polsce: „[...] protestujący przypisują decyzje podjęte przez polityków układowi rządzących z Kościołem rzymskokatolickim. Zresztą nie da się obronić twierdzenia, że jest inaczej. Oczywiście nie cały Kościół był za poruszaniem tematu aborcji, ale jednak część hierarchów, katolickie konsorcjum medialne i organizacje występujące w imieniu katolików. [...] Tak wierzą ewangelicy, luteranie. To Ty odpowiadasz za swoje życie, to Ty musisz sam spotkać się z Chrystusem, to jest Twoje życie i Twoja odpowiedzialność. Moją jest to, aby Ci wskazywać, co mówi Boże Słowo, aby wskazywać na Jezusa i na to, że On na Ciebie czeka, by Tobie pomóc uporać się z dylematami. On Ciebie nie odrzuca”, *Stanowisko ks. Jerzego Samca, Biskupa Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego w Polsce*, 30.10.2020, <https://blogbiskupa.luteranie.pl/2020/10/moje-smutne-refleksje> [dostęp: 29.09.2022]).

do systemu prawa stanowionego jest również cel polityczny – chęć zapewnienia sobie głosów konserwatywnych wyborców w kolejnych wyborach. Autor niniejszej publikacji wyraża przekonanie, że moralne uzasadnienie zmian w prawie antyaborcyjnym ma charakter fasadowy i populistyczny, a prawdziwą przyczyną zmian jest interes zarówno Kościoła, jak i rządzących⁶⁴.

Funkcja motywacyjna na przykładzie aborcji

Kolejnym ważnym elementem funkcji afirmacyjno-motywacyjnej jest jej aspekt motywacyjny. Z przedstawionych wcześniej definicji funkcji afirmacyjno-motywacyjnej wynika, że głównym czynnikiem motywującym do przestrzegania prawa są kary kryminalne przewidziane przez ustawę za naruszenia dóbr, których prawnokarna ochrona jest społecznie aprobowana.

Biorąc pod uwagę obraz statystyczny przestępstw dotyczących aborcji określonych w art. 152 § 1–3 k.k., liczba przestępstw stwierdzonych wynosiła odpowiednio w 2016 r. – 31, w 2017 r. – 132, w 2018 r. – 323, w 2019 r. – 265, a w 2020 r. – 37⁶⁵.

Z danych opublikowanych przez Ministerstwo Zdrowia wynika, że liczba przeprowadzonych legalnie aborcji w Polsce wynosiła w 2016 r. – 1098, w 2017 r. – 1057, w 2018 r. – 1076, w 2019 r. – 1110, a w 2020 r. – 1076⁶⁶.

Biorąc pod uwagę przyczyny legalnych aborcji przeprowadzonych w Polsce w 2020 r., najwięcej z nich zostało przeprowadzonych z powodu dużego prawdopodobieństwa upośledzenia płodu – 1053

⁶⁴ J. Widacki, *W sporze o aborcję nie mieszajmy dwóch różnych porządków – prawnego i moralnego*, 19.02.2021, <https://wyborcza.pl/7,75968,26803801,nie-mieszajmy-dwoch-roznych-porzadkow-prawnego-i-moralnego.html?disableRedirects=true> [dostęp: 12.12.2022].

⁶⁵ *Statystyka policyjna, Przerwanie ciąży za zgodą kobiety (art. 152)*, <https://statystyka.policja.pl/st/kodeks-karny/przestepstwa-przeciwko/63421,Przerwanie-ciazy-za-zgoda-kobiety-art-152.html> [dostęp: 25.04.2022].

⁶⁶ W. Ferfecki, *Raport Ministerstwa Zdrowia: 1076 aborcji w Polsce w 2020 r. W tym legalne byłyby 23*, 20.07.2021, www.rp.pl/kraj/art10701-raport-ministerstwa-zdrowia-1076-aborcji-w-polsce-w-2020-r-w-tym-legalne-bylyby-23 [dostęp: 25.04.2022].

aborcji, następnie ze względu na zagrożenie życia lub zdrowia matki – 21 oraz z powodu czynu zabronionego – 2 zabiegi⁶⁷. W wyniku wyeliminowania orzeczeniem Trybunału Konstytucyjnego przesłanki eugenicznej, która stanowiła ponad 97% przyczyn legalnych aborcji w 2020 r., liczba legalnie przeprowadzanych zabiegów drastycznie spadnie. Czy będzie to miało wpływ na zmniejszenie liczby zabiegów przerywania ciąży, czy też na zwiększenie liczby nielegalnie przeprowadzanych aborcji, a więc na wzrost liczby przestępstw? Biorąc pod uwagę, że liczba nielegalnie przeprowadzonych aborcji w Polsce szacowana jest na od kilku do nawet 200 tys. rocznie⁶⁸, można stwierdzić, że zaostrenie prawa antyaborcyjnego będzie miało przede wszystkim wpływ na zwiększenie ciemnej liczby przestępstw. Biorąc pod uwagę wskazaną w statystykach policyjnych liczbę przestępstw stwierdzonych, zauważyć trzeba, że liczba ta stanowi jedynie niewielki odsetek ciemnej liczby przestępstw aborcji⁶⁹. Przedstawione przez organizację Aborcja bez Granic dane wskazują, że w okresie od 22 października 2020 r. do 21 października 2021 r. wyjechało za granicę, głównie do Anglii, Niemiec i Holandii, w celu dokonania aborcji co najmniej 1080 kobiet (przed wyrokiem Trybunału Konstytucyjnego było to maksymalnie 20 kobiet, a obecnie około 70–90 kobiet miesięcznie)⁷⁰. Podkreślić trzeba wyraźnie, że są to dane szacunkowe, przedstawione tylko przez jedną z organizacji zajmującą się tematyką aborcji. Odsetek

⁶⁷ *Ibidem*.

⁶⁸ Federacja na rzecz Kobiet i Planowania Rodziny i inne NGO szacują ich liczbę na ok. 150 tys. zabiegów rocznie. Ta liczba bazuje na danych historycznych, statystykach krajów o podobnej demografii oraz badań CBOS z 2013 r. Zob.: #25LatPieklaKobiet – niechlubna 25. rocznica Ustawy o planowaniu rodziny, 4.01.2018, <https://federa.org.pl/25latpieklakobiet> [dostęp: 25.04.2022]; W. Ferfecki, *Raport Ministerstwa...*, *op. cit.*

⁶⁹ W 2020 r. liczba przestępstw stwierdzonych stanowi zaledwie 0,037% ciemnej liczby przestępstw (przyjmując na podstawie przedstawionych powyżej danych, że uśredniona szacowana ciemna liczba przestępstw aborcji w 2020 r. wynosiła 100 tys., a liczba przestępstw stwierdzonych z art. 152 k.k. w tym samym roku wynosiła 37).

⁷⁰ P. Nowosielska, K. Klinger, *Boom na turystykę aborcyjną. Wyrok TK utrudnił przerywanie ciąży, ale nie wyeliminował*, 21.10.2021, www.gazetaprawna.pl/wiadomosci/kraj/artykuly/8276237,wyrok-tk-ws-aborcji-turystyka-aborcyjna.html [dostęp: 25.04.2022].

kobiet korzystających ze świadczeń aborcyjnych na własną rękę w tzw. podziemiu aborcyjnym lub organizowanych samodzielnie wyjazdach zagranicznych do krajów, w których aborcja jest legalna, jest zapewne dużo większy i skala tego zjawiska może być jedynie szacowana. Z badań CBOS opublikowanych w 2013 r. wynika, że „w ciągu swojego życia ciążę przerwała, z dużym prawdopodobieństwem, nie mniej niż co czwarta, ale też nie więcej niż co trzecia dorosła Polka. W skali całego społeczeństwa daje to od 4,1 do 5,8 mln kobiet”⁷¹. Skala tego zjawiska jest więc bardzo duża.

Wydaje się, że karalność przerywania ciąży w niewielkim stopniu motywuje potencjalnych sprawców do powstrzymania się od podjęcia decyzji o dokonaniu aborcji, o czym świadczy duża ciemna liczba tych przestępstw. Zaznaczyć w tym miejscu trzeba, że ze względu na przyjętą w art. 152 k.k. konstrukcję czynu zabronionego jego sprawcą może być każdy człowiek (przestępstwo powszechne) z wyjątkiem kobiety ciężarnej. W doktrynie bowiem powszechnie przyjmuje się, że kobieta która poddaje się zabiegowi aborcji nie podlega odpowiedzialności karnej z art. 152 k.k.⁷² Ostateczna decyzja o przeprowadzeniu takiego zabiegu może zostać podjęta wyłącznie przez kobietę ciężarną w wyrażonej przez nią zgodzie⁷³. Pomimo tego, że kobieta ciężarna nie może być podmiotem przestępstwa, o którym mowa w art. 152 k.k., to jako przedmiot zapośredniczający pozostaje pod bezpośrednim zakresem oddziaływania tego przepisu. Z dużym prawdopodobieństwem można przyjąć, że zaostrzenie przepisów antyaborcyjnych spowoduje następujące skutki: zmniejszenie

⁷¹ N. Hipsz, *Doświadczenia aborcyjne polek. Komunikat z badań*, BS/60/2013, 05.2013, s. 6, www.cbos.pl/SPISKOM.POL/2013/K_060_13.PDF [dostęp: 25.04.2022].

⁷² Tak m.in. M. Królikowski, *Art. 152*, [w:] M. Królikowski, R. Zawłocki (red.), *Kodeks karny. Część szczególna*, t. 1, *Komentarz do art. 117–221*, Warszawa 2017, nb. 44. Na niejednoznaczność w zakresie obowiązującego stanu prawnego wskazuje: J. Bojke, M. Wantoła, *Wyłączenie odpowiedzialności karnej kobiety ciężarnej za aborcję. Wybrane zagadnienia*, „Czasopismo Prawa Karnego i Nauk Penalnych” 2015, R. 19, z. 3, s. 89–96.

⁷³ Pamiętać należy, że poza zgodą kobiety ciężarnej (w rozumieniu oświadczenia woli) dla pełnej legalności zabiegu aborcji spełnione muszą zostać ponadto liczne przesłanki określone w ustawie antyaborcyjnej (np. stwierdzenie przez lekarza okoliczności, że ciąża stanowi zagrożenie dla życia lub zdrowia kobiety ciężarnej).

liczby legalnych zabiegów przerywania ciąży i zwiększenie liczby nielegalnie przeprowadzanych aborcji. Zmiany przepisów antyaborcyjnych zostały przeprowadzone z pominięciem roli, prawidłowo rozumianej, funkcji motywacyjnej prawa karnego. Można zaryzykować stwierdzenie, że wspomniana zmiana przyniesie odwrotne od zamierzonych skutki. Przez zwiększenie prawnokarnej ochrony płodu zwiększa się stopień zagrożenia dla życia i zdrowia kobiety. I nie chodzi tu jedynie o sytuacje, w której sama ciąża stwarza zagrożenie dla jej życia i zdrowia⁷⁴, ale przede wszystkim o przypadki, w których kobieta, chcąc usunąć ciążę, np. z powodów eugenicznych, nie mogąc dokonać tego legalnie, zmuszona jest do skorzystania z tzw. podziemia aborcyjnego. Zabiegi te przeprowadzane są zazwyczaj ambulatoryjnie, poza systemem opieki zdrowotnej, w prywatnych gabinetach, w niekontrolowanych warunkach sanitarno-higienicznych, przez osoby, których kompetencje trudno zweryfikować. Niesie to ze sobą ryzyko wystąpienia komplikacji zdrowotnych, które w skrajnych przypadkach mogą poważnie zagrażać zdrowiu, a nawet życiu kobiety⁷⁵. W przypadku wystąpienia komplikacji po zabiegu kobiety często boją się skorzystać z pomocy innego lekarza z obawy przed groźącymi im konsekwencjami prawnymi⁷⁶.

Choć zmiana przepisów antyaborcyjnych nie jest zapewne istotnym bodźcem do rezygnacji przez kobiety z zabiegów z przerywania ciąży, to jednak dostrzec można jej potencjalny wpływ na proces decyzyjny lekarzy, którzy w większym stopniu niż przed wyrokiem Trybunału Konstytucyjnego z dnia 22 października 2020 r. mogą obawiać się przeprowadzania legalnych aborcji ze względu na groźące im konsekwencje prawne⁷⁷.

⁷⁴ Zgodnie z ustawą antyaborcyjną można legalnie przerwać ciążę, jeśli stanowi ona zagrożenie dla życia lub zdrowia kobiety ciężarnej (art. 4a ust. 1 pkt 1).

⁷⁵ J. Kondratiewa-Bryzik, *Początek prawnej ochrony życia ludzkiego w świetle standardów międzynarodowych*, Warszawa 2009, s. 197.

⁷⁶ Obawy kobiet są niezasadne, ponieważ jak było tym mowa, powszechnie przyjmuje się w doktrynie, że kobieta, która poddaje się zabiegowi aborcji, nie podlega odpowiedzialności karnej z art. 152 k.k.

⁷⁷ W debacie publicznej pojawiają się doniesienia o odmowie przeprowadzenia zabiegów aborcji pomimo wskazań ginekologicznych do terminacji ciąży, zob. M. Śmigiel, *Płód bez mózgu, a ginekolog odmawia aborcji? Pomóc mogą psychiatrzy. „Coraz więcej z nas się nie boi”*, 22.09.2022, <https://>

Poza pozytywnym aspektem funkcji motywacyjnej prawa karnego, rozumianym jako bodziec skłaniający adresatów norm prawnych do ich respektowania, wskazać można również na jej aspekt negatywny wyrażający się w tym, że zmiana przepisów może być również bodźcem do poszukiwania sposobów na obejście ustanowionych zakazów lub nakazów. Jako przykład wskazać można aborcje przeprowadzane na podstawie wystawianych przez lekarzy psychiatrów zaświadczeń, w których wskazuje się, że ciąża zagraża zdrowiu psychicznemu kobiety⁷⁸. Opierając się na zaprezentowanych powyżej danych statystycznych, można przyjąć z dużą dozą prawdopodobieństwa, że zaostrzenie przepisów antyaborcyjnych będzie motywowało nie do respektowania zakazu karnego, ale do poszukiwania sposobów na obejście prawa. Szacowana rzeczywista liczba aborcji pokazuje, że aktualne regulacje prawa karnego w tym zakresie nie realizują należycie funkcji afirmacyjno-motywacyjnej.

Podsumowanie

Funkcja afirmacyjno-motywacyjna prawa karnego powinna odgrywać istotną rolę, w szczególności w procesie stanowienia prawa. Uwzględnianie w tworzonych przepisach prawa wartości, z którymi utożsamiają się adresaci norm prawa karnego, ułatwia

warszawa.wyborcza.pl/warszawa/7,54420,28941446,bezczaszkwowie-plodu-ginekologdy-rozkladaja-rece-w-legalnej.html [dostęp: 12.12.2022]. Duże kontrowersje w tym zakresie wywołały też zdarzenia skutkujące śmiercią kobiet ciężarnych, jakie miały miejsce we wrześniu 2021 r. w szpitalu w Pszczynie (M.P., *Ciężarna zmarła w szpitalu. Lekarz usłyszał zarzut nieumyślnego spowodowania śmierci*, 6.09.2022, www.rynekzdrowia.pl/Serwis-Ginekologia-i-poloznictwo/Ciezarna-zmarla-w-szpitalu-Lekarz-uslyszal-zarzut-nieumylnego-spowodowania-smierci,236559,209.html [dostęp: 30.09.2022]) i w styczniu 2022 r. w Częstochowie (A. Gomułka, K. Konopka, K. Kostrzewa, *Śmierć 37-latki w ciąży bliźniaczej z Częstochowy. Prokuratura bada sprawę*, 26.01.2022, www.pap.pl/aktualnosc/news%2C1062393%2Csmierc-37-latki-w-ciazy-blizniaczej-z-czestochowy-prokuratura-bada-sprawe [dostęp: 30.09.2022]).

⁷⁸ Jak wskazują psychiatrzy, zaświadczenia takie są przez nich wystawiane z powodu zagrożenia zdrowia psychicznego kobiet ciężarnych, pomimo tego że zachodzą ginekologiczne przesłanki przerwania ciąży, np. beczaszkwowie czy bezmózgowie płodu, M. Śmigiel, *Plód bez mózgu...*, *op. cit.*

społeczeństwu proces asymilacji z zawartymi w tych normach zakazami i nakazami, co z kolei przekłada się na ich respektowanie. Im bardziej w normach prawa karnego odnajdujemy uznawany przez nas system wartości, tym trudniej jest nam normy takie naruszać. Powstrzymuje nas przed tym nie tylko grożąca nam kara kryminalna, ale również aksjologia. Trudniej jest nam dopuścić się zachowania, które byłoby naruszeniem zasad moralnych, etycznych, religijnych czy kulturowych z którymi się utożsamiamy. Nie zabijamy nie dlatego, że grozi za to kara kryminalna, ale ze względu na świadomość, że takie zachowanie jest złe. Jeśli natomiast ktoś uznaje, że zabicie drugiej osoby nie jest czymś złym, to czy powstrzyma go przed dokonaniem tego czynu kara kryminalna? Kara grożąca za dane przestępstwo jest z pewnością przedmiotem refleksji większości sprawców, ale jej prewencyjnego oddziaływania nie można przeceniać. A tym bardziej nie powinno się przeceniać wpływu surowości przewidzianych przez ustawy kar na zmniejszenie liczby przestępstw. Kara jest motywacją, ale jej oddźwięk będzie tym silniejszy, im zakazy i nakazy zawarte w normach sankcjonowanych będą znajdowały silne oparcie w systemie moralnym, etycznym, religijnym czy kulturowym, akceptowanym przez jak największą liczbę adresatów tych norm.

Na przykładzie dokonanych w ostatnim czasie zmian przepisów w zakresie aborcji można stwierdzić, że została ona przeprowadzona w oderwaniu od prawidłowo rozumianej funkcji afirmacyjno-motywacyjnej prawa karnego. Wydaje się wysoce prawdopodobne, że zmiana ustawy zamiast wpłynąć na zmniejszenie liczby legalnych aborcji będzie w praktyce skutkowałą wzrostem liczby nielegalnych zabiegów przerywania ciąży. Zamiast motywować potencjalnych sprawców do odstąpienia od dokonania zabiegów przerywania ciąży, będzie motywowała ich do obejścia lub naruszania przepisów prawa. A nie taka powinna być rola przepisów prawa karnego w demokratycznym państwie prawnym.

Bibliografia

Akty prawne

- Ustawa z dnia 7 stycznia 1993 r. o planowaniu rodziny, ochronie płodu ludzkiego i warunkach dopuszczalności przerywania ciąży (Dz.U. z 1993 r., nr 17, poz. 78 ze zm.).
- Ustawa z dnia 29 czerwca 1995 r. o statystyce publicznej (tekst jedn.: Dz.U. z 2022 r., poz. 459 ze zm.).
- Ustawa z dnia 20 lutego 1997 r. o fundacji – Centrum Badania Opinii Społecznej (Dz.U. z 1997 r., nr 30, poz. 163).
- Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny (tekst jedn.: Dz.U. z 2022 r., poz. 1138 ze zm.).

Orzeczenia

- Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 22 października 2020 r., K 1/20, OTK-A 2021, nr 1.

Inne

- Kodeks prawa kanonicznego promulgowany przez papieża Jana Pawła II w dniu 25 stycznia 1983 r., Kanon.1983.12.4 ze zm.

Literatura

- Afirmacja, czyli aprobata* [hasło], www.nck.pl/projekty-kulturalne/projekty/ojczysty-dodaj-do-ulubionych/ciekawostki-jezykowe/afirmacja-czyli-aprobata,cltt,A [dostęp: 21.04.2022].
- Afirmacja* [hasło], [w:] E. Sobol (red.), *Mały słownik języka polskiego*, wyd. 11, Warszawa 1994.
- Berman H.J., *Prawo i rewolucja. Kształtowanie się zachodniej tradycji prawnej*, tłum. S. Amsterdamski, Warszawa 1995.
- Bielecki E., *Koncepcja anomii E. Durkheima i R.K. Mertona a współczesne poglądy na dezorganizację społeczną*, „Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Bydgoszczy. Studia z Nauk Społecznych” 1993, z. 10, s. 125–137.
- Bojarski J., Chrzczonowicz P., Ornowska A., *Europeizacja prawa karnego materialnego – niektóre aspekty teoretyczne i praktyczne (trójgłos)*, „Studia Prawnoustrojowe” 2009, nr 10, s. 7–22.
- Bojke J., Wantoła M., *Wyłączenie odpowiedzialności karnej kobiety ciężarnej za aborcję. Wybrane zagadnienia*, „Czasopismo Prawa Karnego i Nauk Penalnych” 2015, R. 19, z. 3, s. 87–104.
- Borkowska K., *Penalizacja przerywania ciąży w polskim prawie karnym*, „Studia Prawnoustrojowe” 2022, nr 56, s. 37–55.

- Borucka-Arctowa M., *O społecznym działaniu prawa*, Warszawa 1967.
- Budyn-Kulig M., *Dyrektywy wymiaru kary w państwach członkowskich Unii Europejskiej*, „Prawo w Działaniu. Sprawy Karne” 2017, t. 30, s. 37–138.
- Chlebowicz P., *Przejawy populizmu penalnego w polskiej polityce kryminalnej*, „Studia Prawnoustrojowe” 2009, t. 9, s. 497–505.
- Chrzczonowicz M., *66 proc. Polaków za prawem do aborcji. Rekordowy wynik w sondażu Ipsos dla OKO.press*, 29.12.2020, <https://oko.press/66-proc-za-prawem-do-aborcji> [dostęp: 24.04.2022].
- Cieślak M., *Kara. Istota – cel – uzasadnienie*, Gdańsk 2011.
- Czapska J., Szafrąńska M., Wójcik D. (red.), *Penalny populizm. Perspektywa polityczna i społeczna*, Kraków 2016.
- Dudek M., *O psychologicznej reakcji i jej możliwych implikacjach dla polityki prawa karnego*, „Czasopismo Prawa Karnego i Nauk Penalnych” 2011, R. 15, z. 4, s. 125–135.
- Dziergawka A., *Prawna ochrona życia dziecka poczętego w aspekcie prawa kobiety do aborcji – glosa do wyroku Trybunału Konstytucyjnego z 22.10.2020 r. (K 1/20)*, „Palestra” 2021, nr 5, s. 96–111.
- Ferfecki W., *Raport Ministerstwa Zdrowia: 1076 aborcji w Polsce w 2020 r. W tym legalne byłyby 23*, 20.07.2021, www.rp.pl/kraj/art10701-raport-ministerstwa-zdrowia-1076-aborcji-w-polsce-w-2020-r-w-tym-legalne-bylyby-23 [dostęp 25.04.2022].
- Gardocki L., *Prawo karne*, wyd. 21, Warszawa 2019.
- Gardocki L., *Zagadnienia teorii kryminalizacji*, Warszawa 1990.
- Gęsiak K., *„Analiza materialnoprawna wyroku Trybunału Konstytucyjnego z 22 października 2020 r. sygn. akt K 1/20 z uwzględnieniem możliwych skutków w sytuacji prawnej kobiet ciężarnych”*, 28.01.2021, <https://ordoiuris.pl/analiza-materialnoprawna-wyroku-trybunalu-konstytucyjnego-z-22-pazdziernika-2020-r-sygn-akt-k-120-z> [dostęp: 30.09.2022].
- Giezek J., *Funkcje prawa karnego w autorytarnym systemie sprawowania władzy*, „Studia nad Autorytaryzmem i Totalitaryzmem” 2021, t. 43, nr 1, s. 185–199.
- Gomułka A., Konopka K., Kostrzewa K., *Śmierć 37-latki w ciąży bliźniaczej z Częstochowy. Prokuratura bada sprawę*, 26.01.2022, www.pap.pl/aktualnosci/news%2C1062393%2Csmierc-37-latki-w-ciazy-blizniaczej-z-czestochowy-prokuratura-bada-sprawe [dostęp: 30.09.2022].
- Grabowska-Moroz B., Łakomiec K., *(Nie)dopuszczalność aborcji. Glosa do wyroku TK z 22.10.2020 r., K 1/20*, „Państwo i Prawo” 2021, nr 8, s. 251–259.
- Grześkowiak A., *Prawo karne wartości. Wybrane problemy*, [w:] P. Kardas, T. Sroka, W. Wróbel (red.), *Państwo prawa i prawo karne. Księga jubileuszowa Profesora Andrzeja Zolla*, t. 2, Warszawa 2012, s. 285–310.

- Grzyb M., *Prekursorzy teorii konfliktowych w kryminologii*, [w:] J. Widacki et al., *Kryminologia. Zarys systemu*, Warszawa 2021, s. 233–235.
- Hipsz N., *Doświadczenia aborcyjne polek. Komunikat z badań*, BS/60/2013, 05.2013, www.cbos.pl/SPISKOM.POL/2013/K_060_13.PDF [dostęp: 25.04.2022].
- Ipsos Press Release Q1 2020, 22.07.2022, www.ipsos.com/sites/default/files/ct/newsroom/documents/2020-04/ipsos_q1_pr_ven.pdf [dostęp: 29.09.2022].
- Kondratiewa-Bryzik J., *Początek prawnej ochrony życia ludzkiego w świetle standardów międzynarodowych*, Warszawa 2009.
- Kania A., *Kontrowersje związane z kryminalizacją przerywania ciąży*, cz. 1, „Nowa Kodyfikacja Prawa Karnego” 2011, t. 27, s. 95–116.
- Kania A., *Kontrowersje związane z kryminalizacją przerywania ciąży*, cz. 2, „Nowa Kodyfikacja Prawa Karnego” 2012, t. 28, s. 71–87.
- Kania A., *Między stabilnością a niezmiennością odpowiedzialności karnej kobiety ciężarnej za niezgodne z prawem przerywanie ciąży*, [w:] J. Brzezińska (red.), *Przestępczość kobiet. Wybrane aspekty*, Warszawa 2017, s. 79–96.
- Kania A., *Prawnkarne aspekty przerywania ciąży w obliczu (nie)nowych wyzwań interpretacyjnych*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Rzeszowskiego. Seria Prawnicza. Prawo” 2019, z. 25, s. 72–86.
- Kania-Chramęga A., *Warunki legalności przerywania ciąży (problemy prawnokarne i społeczne)*, Zielona Góra 2020.
- Katecheza 372: grzechy wołające o pomstę do nieba – umyślne zabójstwo, 27.10.2018, <https://diecezjasandomierska.pl/katecheza-372-grzechy-wo-lajace-o-pomste-do-nieba-umyslne-zabojstwo> [dostęp: 24.04.2022].
- Kmąk K., *Nakłanianie lub udzielanie pomocy do przerwania ciąży z naruszeniem przepisów ustawy*, „Prokuratura i Prawo” 2018, nr 2, s. 52–80.
- Kokot R., Jasińska J., *Kilka uwag o ochronie życia poczętego w kontekście projektowanych zmian kodeksu karnego*, „Nowa Kodyfikacja Prawa Karnego” 2014, t. 31, s. 13–35.
- Konarska-Wrzosek V., *Ochrona dziecka w polskim prawie karnym*, Toruń 1999.
- Kowalczyk K., *Opinie na temat dopuszczalności aborcji. Komunikat z badań*. BS/100/2010, 07.2010, www.cbos.pl/SPISKOM.POL/2010/K_100_10.PDF [dostęp: 24.04.2022].
- Kozłowska-Kalisz P., *Funkcje prawa karnego*, [w:] M. Mozgawa (red.), *Prawo karne materialne. Część ogólna*, wyd. 5, Warszawa 2020.
- Krajewski R., *Karalność cudzołóstwa na przestrzeni wieków*, [w:] A. Wedeł-Domaradzka, A. Purat (red.), *Wybrane problemy kary i karalności*, Bydgoszcz 2016, s. 83–91.

- Krajewski R., *Obowiązek wierności małżeńskiej w aspekcie prawnorodzinym*, [w:] *Prawa i obowiązki seksualne małżonków. Studium prawne nad normą i patologią zachowań*, Warszawa 2009, s. 291–297.
- Królikowski M., *Art. 152*, [w:] M. Królikowski, R. Zawłocki (red.), *Kodeks karny. Część szczególna*, t. 1, *Komentarz do art. 117–221*, Warszawa 2013, nb. 44.
- Kulesza J., *Problemy teorii kryminalizacji. Studium z zakresu prawa karnego i konstytucyjnego*, Łódź 2017.
- Kulesza J., *Zarys teorii kryminalizacji*, „Prokuratura i Prawo” 2014, nr 11–12, s. 87–110.
- Lachowski J., Marek A., *Prawo karne. Zarys problematyki*, wyd. 5, Warszawa 2021.
- Lang W., *Relacje między prawem i moralnością*, „Studia Filozoficzne” 1985, nr 2–3, s. 117–143.
- Makarewicz J., *Wstęp do filozofii prawa karnego w oparciu o podstawy historyczno-rozwojowe*, red. A. Grześkowiak, tłum. K. Jakubow, Lublin 2009.
- Marek A., *Funkcje prawa karnego*, [w:] *idem* (red.), *Zagadnienia ogólne*, „System Prawa Karnego” t. 1, Warszawa 2010, wer. el.
- Marek A., *Kryminologia*, Toruń 1986.
- Marek A., *Prawo karne. Zagadnienia teorii i praktyki*, Warszawa 1986.
- Marek A., *Prawo karne. Zagadnienia teorii i praktyki*, Warszawa 1997.
- Marek A. (red.), *Prawo karne*, wyd. 8, Warszawa 2007.
- M.P., *Ciężarna zmarła w szpitalu. Lekarz usłyszał zarzut nieumyślnego spowodowania śmierci*, 6.09.2022, www.rynekzdrowia.pl/Serwis-Ginekologia-i-poloznictwo/Ciezarna-zmarla-w-szpitalu-Lekarz-uslyszal-zarzut-nieumylnego-spowodowania-smierci,236559,209.html [dostęp: 30.09.2022].
- Motywacja* [hasło], <https://sjp.pwn.pl/sjp/motywacja;2568523.html> [dostęp: 21.04.2022].
- Motywacja* [hasło], [w:] E. Sobol (red.), *Mały słownik języka polskiego*, wyd. 11, Warszawa 1994, s. 454.
- Nowosielska P., Klinger K., *Boom na turystykę aborcyjną. Wyrok TK utrudnił przerywanie ciąży, ale nie wyeliminował*, 21.10.2021, www.gazetaprawna.pl/wiadomosci/kraj/artykuly/8276237,wyrok-tk-ws-aborcji-turystyka-aborcyjna.html [dostęp 25.04.2022].
- Ossowska M., *Pojęcie moralności*, „Etyka” 1966, nr 1, s. 19–29.
- Oświadczenie Przewodniczącego Konferencji Episkopatu Polski Arcybiskupa Stanisława Gądeckiego*, 22.10.2020, <https://episkopat.pl/przewodniczacy-episkopatu-dziekuje-za-decyzje-trybunalu-konstytucyjnego> [dostęp: 30.09.2022].

- Petrażycki L., *Teoria prawa i państwa w związku z teorią moralności*, t. 1, tłum. i oprac. J. Lande, Warszawa 1959.
- Petrażycki L., *Teoria prawa i państwa w związku z teorią moralności*, t. 2, tłum. i oprac. J. Lande, Warszawa 1960.
- Petrażycki L., *Wstęp do nauki prawa i moralności. Podstawy psychologii emocjonalnej*, tłum. i oprac. J. Lande, Warszawa 1959.
- Pieniążek A., Stefaniuk M., *Socjologia prawa. Zarys wykładu*, wyd. 5, Warszawa 2021.
- Potulski J., *Przestępstwa przeciwko życiu i zdrowiu*, [w:] J. Warylewski (red.), *Przestępstwa przeciwko dobrom indywidualnym*, „System Prawa Karne-go”, t. 10, wyd. 2, Warszawa 2016, wer. el.
- Sala-Szczypiński M., *Prawo – moralność. Próby definicji*, „Państwo i Społeczeństwo” 2008, nr 3, s. 35–47.
- Sareło Z., *Chrześcijańskie źródła kryzysu zachodniej cywilizacji*, [w:] F. Kubiacyk et al., *Cywilizacja łacińska. Ekspansja – dominacja – kryzys*, Gniezno 2016, s. 35–50.
- Secler B., *Religia i religijność a poziom frekwencji wyborczej*, [w:] R. Michalak (red.), *Implementacja zasad religijnych w sferze politycznej*, Zielona Góra 2016, s. 99–114.
- Siemiatycka J., *Populizm penalny jako pośrednie źródło kryminalizacji irracjonalnej*, „Wiedza Prawnicza” 2012, nr 6, s. 58–72.
- Stanowisko ks. Jerzego Samca, Biskupa Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego w Polsce*, <https://blogbiskupa.luteranie.pl/2020/10/moje-smutne-refleksje>, 30.10.2020 [dostęp: 29.09.2022].
- Stanowisko Zespołu Ekspertów Prawnych z dnia 26.10.2021 w sprawie rozstrzygnięcia Trybunału Konstytucyjnego dotyczącego aborcji*, Fundacja im. Stefana Batorego, 26.10.2020, www.batory.org.pl/oswiadczenie/stanowisko-zespolu-ekspertow-prawnych-w-sprawie-rozstrzygnięcia-trybunalu-konstytucyjnego-dotyczącego-aborcji [dostęp: 30.09.2022].
- Statystyka policyjna, Przerwanie ciąży za zgodą kobiety (art. 152)*, <https://statystyka.policja.pl/st/kodeks-karny/przestępstwa-przeciwko/63421,Przerwanie-ciazy-za-zgoda-kobiety-art-152.html> [dostęp: 25.04.2022].
- Szafrńska M., *Penalny populizm a media*, Kraków 2015.
- Śmigiel M., *Płód bez mózgu, a ginekolog odmawia aborcji? Pomóc mogą psychiatrzy. „Coraz więcej z nas się nie boi”*, 22.09.2022, <https://warszawa.wyborcza.pl/warszawa/7,54420,28941446,bezczaszkwie-plodu-ginekolog-dy-rozkladaja-rece-w-legalnej.html> [dostęp: 12.12.2022].
- Warylewski J., *Prawo karne. Część ogólna*, wyd. 3, Warszawa 2007.
- Wąsek A., *Prawo karne – minimum moralności?*, „Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska. Sectio G” 1984, vol. 31, nr 3, s. 35–65.

- Wiak K., *Ochrona dziecka poczętego w polskim prawie karnym*, Lublin 2001.
- Widacki J., *Emil Durkheim i teoria anomii*, [w:] J. Widacki et al., *Kryminologia. Zarys systemu*, Warszawa 2021, s. 132–134.
- Widacki J., *Filozofia prawa karnego z punktu widzenia nauki Kościoła*, [w:] idem (red.), *Od szkoły klasycznej do neoklasycznej w prawie karnym*, Kraków 2016, s. 53–80.
- Widacki J. (red.), *Populizm penalny*, Kraków 2017.
- Widacki J., *Socjologiczna orientacja w filozofii prawa karnego*, [w:] J. Widacki et al., *Kryminologia. Zarys systemu*, Warszawa 2021, s. 135–138.
- Widacki J., *Teoria anomii Roberta Mertona*, [w:] idem et al., *Kryminologia. Zarys systemu*, Warszawa 2021, s. 185–186.
- Widacki J., *W sporze o aborcję nie mieszajmy dwóch różnych porządków – prawnego i moralnego*, 19.02.2021, <https://wyborcza.pl/7,75968,26803801,nie-mieszajmy-dwoch-roznych-porzadkow-prawnego-i-moralnego.html?disableRedirects=true> [dostęp: 12.12.2022].
- Wróbel W., Zoll A., *Polskie prawo karne. Część ogólna*, wyd. 1, Kraków 2010.
- Wyznania religijne w Polsce w latach 2015–2018*, Główny Urząd Statystyczny, 2019, <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/inne-opracowania/wyznania-religijne/wyznania-religijne-w-polsce-20192021,5,3.html> [dostęp: 24.04.2022].
- Zoll A., *Art. 1*, [w:] W. Wróbel (red.), *Kodeks karny. Część ogólna*, t. 1, cz. 1, *Komentarz do art. 1–52*, wyd. 5, Warszawa 2016, wer. el.
- Zoll A., *Komentarz do art. 152–154 k.k.*, [w:] W. Wróbel (red.), *Kodeks karny. Część szczególna*, t. 2, cz. 1, *Komentarz do art. 117–211a*, Warszawa 2017.
- Zielińska E., *Oceny prawnokarne przerywania ciąży. Studium porównawcze*, Warszawa 1986.
- #25LatPieklaKobiet – niechlubna 25. rocznica Ustawy o planowaniu rodziny, 4.01.2018, <https://federa.org.pl/25latpieklakobiet> [dostęp: 25.04.2022].

Abstract

A Few Remarks on the Background of the Affirmative and Motivational Function of Criminal Law

The article presents selected issues concerning abortion from the point of view of the affirmative and motivational function of criminal law. The impulse to take up the topic was the judgment of the Constitutional Tribunal of October 22, 2020 (K 1/20, OTK-A 2021, No. 1), which significantly limited the scope of legal termination of pregnancy. Thus, the scope of criminal liability for the crime of abortion was extended, which caused

dissatisfaction of a large part of society. An important factor motivating addressees of legal norms to comply with them is the compliance of these norms with the system of values commonly accepted in a given society. The study presents the affirmative-motivational function and its role in criminal law, with particular emphasis on its implementation in the process of changing the abortion law and the resulting social consequences.

Key words: functions of criminal law, motivational function of law, affirmation of the value system, punishment as a motivation, abortion